

Metodika monitoringu druhů přílohy I směrnice o ptácích – moták lužní

Autoři: Ivan Kunstmüller, Karel Poprach

Editor: Jan Havlíček

Verze 2020

Hlavní cíle průzkumu:

- získání aktuálních údajů o rozšíření, početnosti a vývoji populace motáka lužního na sledovaném území
- zjištění jeho biotopových nároků
- zjištění a popis faktorů s negativními dopady na jeho populace
- zjištění výskytu dalších ochránářsky významných druhů na kontrolovaných lokalitách

Metoda provádění průzkumu:

Výběr lokality

V České republice moták lužní v současnosti hnízdí především v zemědělských kulturách – v polích s obilovinami (zejména v pšenici, méně často i v ječmeni), část hnízd bývá situována také v pícninách anebo v řepce. Menší část párů využívá k hnízdění stále vlhké louky a ruderaly (zejména hnízdní populace na Vysočině). Rozlehlým lánům se motáci lužní spíše vyhýbají. Hnízda jsou velmi často umístěna několik desítek metrů od okraje lokality (např. poblíž polní cesty, silnice, příkopu, aleje apod.). Po přiletu na hnízdiště (počátkem května) motáci lužní začínají tokat a tvořit páry. Na lokalitě v době toku je většinou přítomno více jedinců, samců i samic, příp. i nedospělí samci. Přítomnost hnízd lze předpokládat většinou v blízkosti tokanišť, ale mohou být umístěna i několik set metrů až několik kilometrů od tokaniště.

Metoda monitoringu

Monitoring je zaměřen na lokalizaci hnízdišť v době toku, stavby hnízda a krmení mláďat. Vytipované vhodné lokality budou obcházeny, nebo objížďeny dopravním prostředkem, přičemž cílové plochy budou pozorovány z vyvýšených míst s dobrým rozhledem. Na každé pozorovací zastávce je nutné pozorovat cca 1–1,5 hodiny, nebo do zjištění výskytu páru, který naznačuje hnízdění. Monitoring bude prováděn zejména na tradičních hnízdních lokalitách motáka lužního (ptáci jsou z větší části hnízdišti věrni i v dalších letech, důležitý ale je stav vhodných plodin na lokalitě). Především během inkubace vajec je obtížné motáky lužní na hnízdišti zaznamenat. Samice sedí na hnízdě, které opouští pouze za účelem vyprázdnění se anebo při přiletu samce s potravou. Samec v této době předává potravu asi 2–3× denně, a to dopoledne mezi 7–10 hod. a odpoledne mezi 16–19 hod. Běžně se stává, že

pozorovatel musí na předpokládaném hnízdišti čekat na přílet samce delší dobu, současně je vhodné na dané lokalitě měnit pozorovací stanoviště (např. po půlhodině pozorování). Některé páry se v této době chovají na hnízdišti velmi opatrně (to se týká také období péče o malá mláďata), kdy např. v přítomnosti člověka v okolí hnízdiště (do 500 m) samec s přinášenou kořistí neslétne dolů (samci přinášejí kořist na hnízdiště ve výšce i několika set metrů) a uniká pozorovateli. Proto je při lokalizaci hnízd nutno potenciální hnízdiště nejdříve sledovat z delší vzdálenosti (500 m a více). Významnou pomůckou je pozorování z automobilu se zavřenými okny, kterého se motáci lužní nebojí. Samci u některých párů mohou po přinesení a předání potravy vysedávat v okolí hnízda na vyvýšených místech (keře, betonové skruže, různé tyče a kůly apod.) – nejčastěji v poledních hodinách, většinu času se však pohybují na lovištích daleko od hnízda. V případě dohledání hnízda (např. za účelem kroužkování) budou zaznamenány i podrobnosti o hnízdění (umístění hnízda, počet mláďat apod.). V případě, že je potvrzené nebo i domnělé hnízdiště ohroženo (např. polní práce), je nutné se obrátit na RP AOPK ČR a zajistit ochranu hnízda.

Během návštěv lokalit budou zaznamenávány všechny druhy motáků a koroptev polní. Doporučeno je zaznamenávání všech ZCHD a druhů přílohy 1 směrnice o ptácích.

Monitoring probíhá pouze za příznivých klimatických podmínek, tj. bez silného deště a větru.

Termín, počet návštěv a rozsah monitoringu

Na každé lokalitě budou provedeny nejméně 2 kontroly v níže uvedených termínech (lze upravit podle aktuálních podmínek). Kontroly budou prováděny v době 7:00–11:00 hod. a 15:00–19:00 hod., kdy je aktivita samců největší.

1. termín: 10. V. – 20. V.
2. termín: 1. VII. – 10. VII.

Monitoring bude proveden na co nejvyšším možném počtu vhodných lokalit na zájmovém území. V oblastech, kde probíhal monitoring v minulosti, je vhodné jej provádět především na stejných lokalitách. Změna termínu, počtu návštěv a rozsahu monitoringu, popř. i další odůvodněné změny oproti metodice jsou možné na základě schválení odborným garantem.

Forma odevzdávání výsledků:

- nálezová data všech druhů motáků a koroptve polní. Nálezová data všech dohledaných hnízd motáka lužního.
- stručná textová závěrečná zpráva, řádně vyplněná tabulka závěrečné zprávy.
- zákresy všech sledovacích bodů (pozorovacích zastávek) v podobě vektorových dat (formát shp.).

Zdroj:

Kunstmüller, I., Poprach, K., Hora, J., 2006: Metody monitoringu ptáků – Moták lužní. Dep. AOPK ČR, Praha, 5 pp.

Poprach, K., 2017: Moták lužní (*Circus pygargus*). Zpravodaj SOVDS 17: 16–21.